

Buğra Ekinci, "Tanzimat Devri Osmanlı Mahkemeleri", a.e., XII, 771-779; H. Tahsin Fendoğlu, "Tanzimat Sonrası Hukuki Düzenlemeler ve Hukuk Dualizmi", a.e., XIV, 727-738; B. Spuler, "Die europäische Diplomatie in Konstantinopel bis zum Frieden von Belgrad 1739", *Jahrbücher für Kultur und Geschichte der Slaven*, IX/3-4, Breslau 1936, s. 208-210; a.mlf., "Consul", *E²* (İng.), II, 876-877; Mübahat S. Kütükoğlu, "Osmanlı İktisad Tarihi Bakımından Konsolos Raporlarının Ehemmiyeti ve Kıymeti", *GDAAD*, sy. 10-11 (1983), s. 151-166; Kemal Çiçek, "Yabancı Konsolosluk Tercümanları", *TT*, XXV/146 (1996), s. 81-86; M. Tayyib Gökbilgin, "Konsolos", *İA*, VI, 836-840; Halil İnalçık, "İm-tiyâzât", *DİA*, XXII, 246-247.

ALİ İBRAHİM SAVAŞ

KONSTANTİN, Afrikalı (CONSTANTINUS AFRICANUS) (ö. 480/1087)

Arapça'dan Latince'ye
yaptığı tercümelemlerle
İslâm tıbbını Avrupa'ya tanıtan
ilk mütercim.

1010 veya 1015 yılında Tunus'ta doğdu. Hayatı hakkındaki en eski, fakat pek güvenilir olmayan kaynak Petrus Diocanus'un (ö. 1140) vekâyi'nâmesidir. Bu esere göre aslen Tunuslu bir müslüman olan Konstantin Mısır, Bağdat, Hindistan ve Habeşistan'a seyahatlerde bulunmuş, İbrânî, Süryânî, Keldânî, Grek, Habeş ve Hint dillerini öğrenmiştir. Tekrar doğum yerine döndüğünde kıskançlık ve düşmanlıklara mâruz kalmış, bu tavırların ölüm tehdidinde dönüşmesinden korkarak otuz dokuz-kırk yaşlarında iken Sicilya'ya gitmiştir. Konstantin'in hayatına dair bilgileri efsanevî unsurlar katarak abartılı bir biçimde aktaran Diocanus'a mukabil onun ülkesini ticarî maksatlarla terkettiğini ileri sürenler de vardır. Sicilya'da yönetici hânedanın aynı zamanda tabip olan bir üyesiyle yakınlık kuran Konstantin, Latince'deki tıp eserlerinin yetersizlik ve seviyesizliğini farkettiğinden bu eksikliği telâfi etmek ümidiyle yeniden ülkesine dönerek üç yıl tıp okumuş ve götürebildiği İslâm tıp eserlerini yanına alarak tekrar Sicilya'ya doğru yola çıkmıştır; ancak bindiği gemi Lucania sahillerinde fırtınaya yakalanmış ve kitapların çoğu denize gitmiştir. Salerno'ya varan Konstantin daha sonra hristiyan olmuş ve bunu izleyen dönemde Arapça'dan Latince'ye tercümelemler yapmıştır. Hayatının sonuna doğru Monte Cassino'daki Benedictine Manastırı'na kapanmış ve 1087 yılında burada ölmüştür (*CHIs*, II/B, s. 852; Watt, s. 110,

120; *E²* [İng.], II, 59). Manastırın rahiplerinden Leo Ostiensis onu "Doğu ve Batı'nın üstadı" şeklinde anmaktadır (Sarton, I, 769).

Konstantin'in yaptığı tercümelerin tam ve aslına uygun olmadığı bilinmektedir. Metinleri yer yer kısaltmış, anlaşılması zor yerleri atlamış, karşılığını bulamadığı tıbbî terimleri Arapça asıllarının Latince telaffuzuyla vermiş ve daha da önemlisi bu eserleri kendine maletmiştir; ayrıca Latince'sinin de pek iyi olmadığı görülmektedir. Ancak giriştiği tercüme faaliyetlerinin İslâm tıbbının Avrupa'da tanınmasına yaptığı katkıları görmezlikten gelmek ve onun Salerno Tıp Okulu'nun asıl kurucusu olduğunu inkâr etmek mümkün değildir.

Bu tercümelemler iki grupta toplanmaktadır: Grek asıllı Arapça eserler, Arapça telifler. Grek asıllıların en önemlileri Hipokrat'ın *el-Fuşûl*'ü (esere Câlînûs tarafından yazılan şerhin Huneyn b. İshak tercümesi), Câlînûs'un *Kitâbü (ft) Ârâ'i Bukrât ve Felâtûn*'u ve İshak b. İmrân'ın Efesli Rufus'a dayanarak yazdığı *Kitâb (el-Makâle) fi'l-mâliḥulyâ'sıdır*. Arapça teliflerin en önemlileri ise şunlardır: Yuhannâ b. Mâseveyh'in *Nevâdirü't-tıbb*'i, Huneyn b. İshak'ın *Kitâbü'l-Mesâ'il fi't-tıbb*'i (*el-Medḥal fi't-tıbb*), Huneyn b. İshak'ın *Kitâbü'l-Aşr makâlât fi'l-'ayn*'i, İshak b. Süleyman el-İsrâilî'nin *Kitâbü'l-Ağziye*'si, İsrâilî'nin *Kitâbü'l-Bevl*'i, Ebû Ca'fer İbnü'l-Cezzâr'ın *Kitâbü İ'timâdi'l-edviyeti'l-müfrede, Zâdül-müsâfir ve kütü'l-hâdır*'i, Müdâvâtü'n-nisyan ve şuruku takviyeti'z-zâkire'si ile *Kitâbü'l-Mi'de*'si, Ali b. Abbas el-Mecûsî'nin *Kâmilü's-şınâ'ati't-tıbbiyye*'si.

Konstantin'in önce tercümelerinden sekizi *Opera Isaac* adı altında (Lyon 1515), daha sonra da tamamı *Constantini Africani opera, conquisita undique*

Ahmet
Avni
Konuk

magno studio adıyla iki cilt halinde (Basel 1536-1539) yayımlanmıştır; bunların dışında o yıllarda ayrıca müstakil olarak neşredilenler de vardır (eserleri hakkında geniş bilgi ve Latince adları için bk. Mieli, s. 220-224; Sezgin, *GAS*, III, tür.yer.).

BİBLİYOGRAFYA :

Constantinus Africanus. Texts and Studies (ed. Fuat Sezgin), Frankfurt 1996; Hilmi Ziya Ülken, *Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü*, İstanbul 1935, s. 267; A. Mieli, *La science arabe et son rôle dans l'évolution scientifique mondiale*, Leiden 1939, s. 220-224; Sarton, *Introduction*, I, 769; Sezgin, *GAS*, III, 30, 65, 86, 106, 233, 250, 252, 266, 296, 297, 304, 305, 307, 321; a.mlf., *The Complete Medical Art*, Frankfurt 1985, s. 1-3 (önsöz); F. Gabrieli, "The Transmission of Learning and Litterary Influence to Western Europe", *CHIs*, II/B, s. 852; W. Montgomery Watt, *İslâm Avrupa'da* (trc. Hulûsi Yavuz), İstanbul 1989, s. 110, 120; Bekir Karlığa, *İslâm Düşüncesi Üzerine Araştırmalar*, İstanbul 1993, s. 261-288; Max Meyerhof, "Konstantin, Afrikalı", *İA*, VI, 840-841; B. Ben Yahia, "Constantinus Africanus", *E²* (İng.), II, 59-60.

H. BEKİR KARLIĞA

KONUK, Ahmet Avni (ö. 1938)

Mutasavvıf, müzikşinas ve bestekâr.

İstanbul'da dünyaya geldi. Doğumuyla ilgili kaynaklarda farklı tarihler (1285 [1868], 1287 [1870], 1288 [1871]) verilmektedir. Babası Mûsâ Kâzım Efendi, annesi Fatma Zehrâ Hanım'dır. Dokuz on yaşlarında iken birkaç ay arayla önce babasını, ardından annesini kaybetti. İbtidâî mektebini bitirdikten sonra Kur'an-ı Kerim'i ezberledi ve cami derslerine devam ederek Arapça öğrendi. Galata Rüşdiyesi'nde dördüncü sınıfta okurken üçüncü sınıftan mezun oldu. Aynı yıl Galata İttihat Postahanesi'ne memur olarak tayin edildi. Memuriyeti sırasında başladığı Mekteb-i Hukûk-ı Şâhâne'yi 1898'de birincilikle bitirdi. 1909'da Posta Nezâreti'nde kalem müdürü, 1922'de posta genel müdür muavini, Eylül 1930'da genel müdürlük hukuk müşaviri oldu. Bu sırada 376 sayılı posta kanununu mücip sebepler lâihası ve nizamnâmesiyle birlikte hazırladı. 1933'te kendi isteğiyle emekliye ayrıldı. Bir süre Posta ve Telgraf Yüksek Mektebi ile Yüksek Mühendis Mektebi'nde (İstanbul Teknik Üniversitesi) ders verdi (Ergun, *Türk Şairleri*, II, 573). 6 Mart 1938'de İstanbul'da vefat etti ve Merkez Efendi Mezarlığı'na defnedildi. Konuk'un son zamanlarında Emine Hâdiye Hanım-

la evlendiği, Eminönü Mal Müdürlüğü'nün 11 Mayıs 1938 tarihli yetim maaşını düzenleyen tezkeresinden anlaşılmaktadır (Eraydın, I, s. XVI).

Konuk, 1904'te Mesnevîhan Selânikli Mehmed Esad Dede'ye intisap ederek Mevlevîye tarikatına girdi. Mürşidinin Çayırılı Medrese'deki hücresinde verdiği derslere devam etti. Burada Tâhirülmevlevî ve Abdülhay (Öztoprak) efendilerle birlikte temayüz eden üç öğrenciden biri oldu. Mehmed Esad Dede'den Farsça öğrendi ve *Meşnevî*'yi okuyarak icâzet aldı. Bu yıllarda Fâtih türbedarı Ahmed Amiş Efendi'nin sohbetlerine de katıldı. Dârüşşafaka'da talebe iken okulun mûsiki muallimi Eyyûbî Zekâî Dede'den aldığı derslerle başladığı mûsiki çalışmalarını mezuniyetinden sonra da hocasıyla devam ettirdi. Hocasından meşkettiği dinî ve din dışı formdaki eserleri en küçük ayrıntısına kadar hâfızasında koruyarak bu eserlerin gelecek nesillere aktarılmasında sağlam bir köprü vazifesi gördü. Ayrıca Fındıkzâde Taşkasap'ta meşkhâne haline getirilmiş bir kahvehanede Hacı Kirâmi Efendi'den mûsiki meşkeden Konuk, gençlik yıllarında Zekâî Dede'nin talebelerinden M. Suphi Ezgi ve Rauf Yektâ Bey'le de beraber çalıştı.

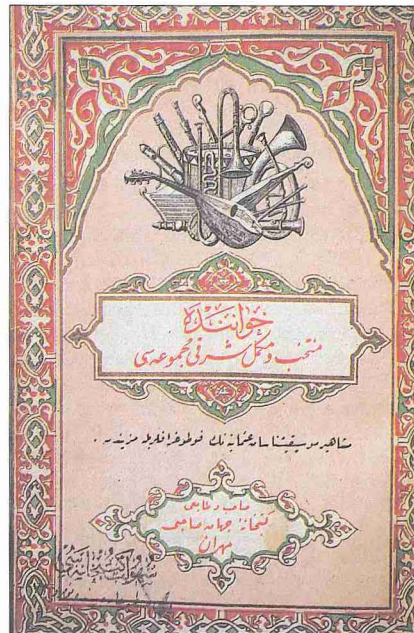
Nota bilmeyen, ancak dilkeşîde ve bend-i hisar adlarında iki makam icat eden Konuk'un ilk bestesi, "Ey dilber-i şen sevdim seni ben" mısraıyla başlayan karcıgar şarkısıdır (1888). Bûselik-aşiran, rûy-i irak ve dilkeşîde makamlarındaki Mevlevî âyinleri dışında dinî eser bestelememiş; din dışı sahada bestelediği kâr, kâr-ı nâtık, beste, ağır ve yürük semâî ile şarkı formlarında hepsinin güftesi kendisine ait otuz sekiz adet eserinin listesini Yılmaz Öztuna neşretmiştir (bk. bibl.). Hiç bilmediği bir makamdan edvâr kitaplarındaki tarif üzerine derhal bir eser besteleyecek derecede mûsiki nazariyatına vâkıf olan Konuk'un 119 makamdan meydana gelen kâr-ı nâtıkı mevcut kâr-ı nâtıklar içerisinde en muhtevalı olanıdır. İstanbul Konservatuvarı neşriyatı arasında yayımlanan âyinlerden altı tanesinin güftesini nazmen Türkçe'ye çeviren Konuk, Türk mûsiki tarihinde İtrî ekolünün son temsilcileri arasında kabul edilir.

Tasavvuf başta olmak üzere mûsiki, felsefe, edebiyat, matematik alanlarında geniş bilgisi olan Konuk Fransızca'ya da hâkimdi. Şöhreti sevmeyen mütevazî bir kişiliğe sahip olduğu için Türkiye'de pek fazla bilinmediği halde dinî, içtimâî sahada ve mûsiki gibi alanlarda sorulan soru-

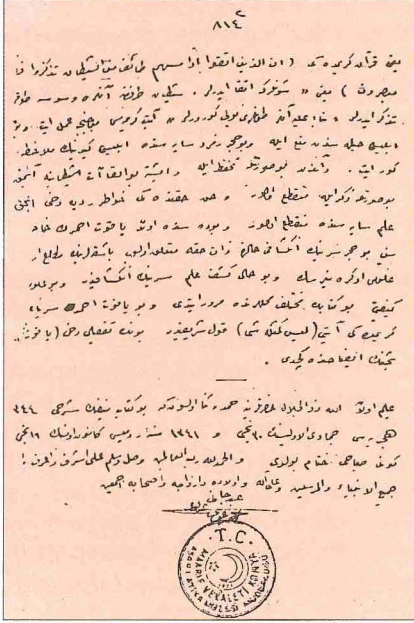
lara verdiği cevapların *İstanbul Robert Koleji Bülteni*'nde yayımlanmasının ardından bazı şarkiyatçılar tarafından tanınmıştır. Aynı zamanda şair olan Konuk telif, tercüme ve şerh türü eserlerinde yer alan Arapça ve Farsça beyitlerin, rubâilerin bir kısmını nazmen Türkçe'ye çevirmiştir. Fâhreddin-i Irâkî'nin *Le-ma'ât*'ına yaptığı tercümenin sonunda "Ben" adlı bir manzumesi vardır (Konya Mevlânâ Müzesi Ktp., nr. 3852, s. 67). Ayrıca Tefvîk Fikret'in Mehmed Âkif'e cevap olarak yazdığı "Târîh-i Kadîm Zeyli"ne manzum bir reddiyesi bulunmaktadır (İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin, nr. 1158).

Eserleri. Ahmet Avni Konuk'un çoğunluğu tasavvufî mahiyette olan telif, tercüme ve şerh türü eserlerinin sayısı otuzdan fazladır. Bir kısmı neşredilen bu eserlerin başlıcaları şunlardır: 1. *Hânende* (İstanbul 1317). Türk mûsikisinin din dışı formlarındaki eserlerinin derlendiği bir güfte mecmuasıdır. Baş tarafında makamlar ve usullerle ilgili kısa nazarî bilgi verilmiştir. Doksan beş makamdan 2706 parça eserin güftesini ihtiva eden eserin son sekiz sayfasında bestekâr resimleri vardır. Konuk'un bu çalışması zamanının en önemli matbu güfte derlemeleri arasında olup daha sonra yapılan antoloji

Ahmet Avni Konuk'un *Hânende* adlı güfte mecmuasının iç kapağı

çalışmalarına kaynak teşkil etmiştir. 2. *Sipehsâlâr Tercümesi* (*Menâkıb-ı Hazret-i Mevlânâ Celâleddin Rûmî*) (İstanbul 1331). Mevlânâ'nın müridlerinden Ferîdun b. Ahmed Sipehsâlâr'ın kaleme aldığı Farsça menâkıbnâmenin tercümesidir. 3. *İmâm-ı Rabbânî ve Mektûbâtı* (İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin, nr. 1812). Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin *el-Fütûhâtü'l-Mekkiyye*'deki bazı görüşlerine karşı çıkan İmâm-ı Rabbânî'nin itirazlarını cevaplandırmak maksadıyla yazılan eseri Cemal Bardakçı neşretmiştir (*Tasavvuf*, I-VII, İstanbul 1948-1949). 4. *Vahdet-i Vücûd ve Vahdet-i Şuhûd Münâkaşaları* (İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin, nr. 1813). İmâm-ı Rabbânî'nin görüşlerini savunan Nakşibendî şeyhi Muhammet İhsan Oğuz'un *İslâm Tasavvufunda Vahdet-i Vücûd* adlı eserinde (Kastamonu 1976; İstanbul 1995) *Fuşûşü'l-hikem*'e yönelttiği eleştirilere cevap vermek amacıyla kaleme alınmıştır. Konuk'un önce M. İhsan Oğuz'la mektuplaşarak tenkitlerini cevaplandığı, daha sonra bir önceki eserle birlikte bu eserini yazdığı belirtilmektedir. 5. *Fuşûşü'l-hikem Tercüme ve Şerhi* (Konya Mevlânâ Müzesi Ktp., nr. 3853-3880; İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin, nr. 79/1-27). Büyük boy yirmi sekiz defterden ibarettir. Şârih eserine uzun ve kapsamlı bir mukaddime ile başlamış, çalışmasını on iki-on üç yıl gibi uzun bir süreden sonra 1928'de tamamlamıştır. Eser, İbnü'l-Arabî'nin temel fikirlerini ve terimleri açıklayan bir anahtar niteliğindedir. Konuk'un yararlandığı şârihlerden ayrıldığı hususların en belirgin olanı, zamanının modern ilim ve görüşleriyle ilgili konularda fikir beyan etmesidir. Kitap, Konya Mevlânâ Müzesi'ndeki nüshası esas alınarak Mustafa Tahralı ve Selçuk Eraydın tarafından yeni harflere aktarılıp gerekli notlar, indeks ve lugatçeler ilâve edilerek dört cilt halinde İstanbul'da yayımlanmıştır (I, 1987, 1994, 1999; II, 1989, 1997; III, 1990; IV, 1992). Hilmi Ziya Ülken, bu eserden bazı parçaları sadeleştirerek *İslâm Düşüncesi* adlı kitabında (İstanbul 1946) yer vermiştir (s. 412-429). 6. *Tedbîrât-ı İlâhiyye Tercüme ve Şerhi* (Konya Mevlânâ Müzesi Ktp., nr. 4522; İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin, nr. 21). İbnü'l-Arabî'nin eserinin tercüme ve şerhi olan kitabı Mustafa Tahralı yeni harflere aktararak önsöz, lugatçe ve indeksler ilâvesiyle neşretmiştir (İstanbul 1992). 7. *Fihî mâ*

Tedbrât-ı İlahiyye Tercüme ve Şerhi'nin Ahmet Avni Konuk'un imzasını taşıyan son sayfası

fih Tercümesi. Mevlânâ'nın eserinin Türkçe'ye çevirisidir. Konuk, eserin mevcut birçok nüshasını karşılaştırıp elde ettiği nüshayı bazı açıklamalarla birlikte tercüme etmiş, çalışmayı Selçuk Eraydın yayımlamıştır (İstanbul 1994). 8. *Hazret-i Meryem ve İsâ'ya Dair Risâle* (Konya Mevlânâ Müzesi Ktp., nr. 3851; İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin, nr. 85/3). İsâ peygamberin doğumu ve vefatıyla ilgili ihtilâfları ortadan kaldırmak amacıyla kaleme alınmış olup bir mukadime ile yedi fasıldan ibarettir. Eser, Ahmet Sadık Yivlik tarafından esas alınan nüsha belirtilmeden sadeleştirilerek yayımlanmıştır (*Risâle-i Meryem* [Hz. Meryem ve Hz. İsâ'ya Dair Risâle-i Mühimme], ts.). 9. *Mesnevî Tercüme ve Şerhi* (Konya Mevlânâ Müzesi Ktp., nr. 4740-4773). Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin *Mesnevî*'sine Türkçe'de yapılmış en kapsamlı şerh olarak kabul edilen eser büyük boy otuz dört defterden oluşur. Konuk, birçok beytin şerhinde daha önceki şârihlerden ayrıldığı noktalar bulunduğunu söyler. İsmâil Rusûhî Ankaravî nüshasını esas aldığı halde bu nüshadaki yedinci cildin Mevlânâ'ya ait olmadığı yolundaki görüşü benimsemiştir. 10. *İnsân-ı Kâmil Tercümesi* (Konya Mevlânâ Müzesi Ktp., nr. 4523; İstanbul Belediyesi Atatürk Ki-

taplığı, Osman Ergin, nr. 80). *Azîz Neseî'nin eserinin çevirisidir*. 11. *Lemaât Tercümesi* (Konya Mevlânâ Müzesi Ktp., nr. 3852; İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin, nr. 35). *Fahreddîn-i İrâkî'ye ait eserin tercümesi ve kısmî şerhidir*. 12. *Risâle-i Vahdet-i Vücûd Tercümesi* (Konya Mevlânâ Müzesi Ktp., nr. 3849; İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin, nr. 31). *Hindistanlı mutasavvıf İmdâdullah Tehânevî'nin risâlesinin tercümesidir*. 13. *Şerh-i Gazel* (Konya Mevlânâ Müzesi Ktp., nr. 3850). Ferîdüddin Attâr'ın Farsça on yedi beyitlik gazelinin şerhidir. Abdülbaki Gölpinarlı bu gazelin Mevlânâ'ya ait olduğunu, Konuk'un onu Attâr'a yanlışlıkla nisbet ettiğini söyler (*Mevlâna Müzesi Yazmalar Kataloğu*, Ankara 1972, III, 149). 14. *Gülşen-i Râz Şerhi* (İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin, nr. 1810). Konuk, Şebüsterî'nin eserinin 157 beytini Lâhicî'nin *Me-fâtîhu'l-i'câz* adlı şerhinden faydalana-rak şerhetmeye başlamışsa da çalışması-nı tamamlayamamıştır. 15. *Şerhu'r-Risâleti'l-Ahadiyye Tercümesi* (İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin, nr. 83). İbnü'l-Arabî'nin tevhid konularını anlattığı *Ahadiyye* adlı risâlesine Ahmed b. Süleyman Trablusî tarafından *Mir'â-tü'l-'irfân ve lübbuh* adıyla yapılan şerhin tercümesidir.

Konuk'un diğer eserleri arasında *Es-râr-ı Salât* adlı telifi (yazar bu eserine *Tedbrât-ı İlahiyye Tercüme ve Şerhi*'nde işa-ret etmektedir), İbnü'l-Arabî'nin *Muḥâ-ḍarâtü'l-ibrâr*'ından bir olayın çevirisi (İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin, nr. 85/4 [müellif hattı]) ve *En-vârü'r-Rahmân* adlı eserin *Meşnevî* bahsinin tercümesi bulunmaktadır (Ahmed Sâfi Bey, XVII, 2812; Ergun, *Türk Şair-leri*, II, 573).

BİBLİYOGRAFYA :

Ahmed Sâfi Bey, *Sefinetü's-Sâfi*, Cerrahpaşa Tıp Tarihi Enstitüsü Arşivi, nr. 2096, XVII, 2812-2814; Sadettin Nüzhet Ergun, *Türk Şairleri*, İstanbul 1936, II, 573-574; a.mlf., *Türk Musikisi Antolojisi*, İstanbul 1943, II, 463, 468, 645-648; Subhi Ezgi, *Nazarî-Amelî Türk Musikisi*, İstanbul 1953, V, 480; İbnülemin, *Hoş Sadâ*, s. 40-41; Halil Can, "Ruy-i Irak Ayin-i Şerîf Bestekârı Ahmed Avni Beyefendi", *Mevlâna Göldestesi*, Konya 1964, s. 64-69; a.mlf., "Ahmet Avni Konuk", *Türk Musikisi Dergisi*, sy. 9, İstanbul 1948, s. 7; sy. 10 (1948), s. 5, 17; sy. 11 (1948), s. 5-6; a.mlf., "Ahmet Avni Konuk", *MM*, sy. 232 (1968), s. 4-8; Mustafa Rona, *Yirminci Yüzyıl Türk Musikisi*, İstanbul 1970, s. 130; Abdülbaki Gölpinarlı, *Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, İstanbul 1977, s. 380; Selçuk Eraydın, "Ahmed Avni Konuk Hayatı ve Eserleri", Ahmet Avni Konuk, *Fü-*

sûsü'l-hikem Tercüme ve Şerhi içinde (haz. Mustafa Tahralı – Selçuk Eraydın), İstanbul 1987, I, s. XV-XXVIII; Mustafa Tahralı, "Fusûsü'l-hikem, Şerhi ve Vahdet-i Vücud ile Alâkalı Bazı Mes'eleler", a.e., I, s. XXXVI; Cem Behar, *Zaman, Mekân, Müzik*, İstanbul 1993, s. 31; Mehmet Nazmi Özalp, *Türk Musikisi Sözlü Anıtlarının Ezgileycileri*, *AÜ İlahiyat Fakültesi İslâm İlimleri Enstitüsü Dergisi*, III, Ankara 1977, s. 191; Öztuna, *BTMA*, I, 453-454; Nihat Azamat, "Ahmed Amiş Efendi", *DİA*, II, 44; Mahmud Erol Kılıç, "Fusûsü'l-hikem", a.e., XIII, 235-236; a.mlf., "el-Fütûhâtü'l-Mekkiyye", a.e., XIII, 257; İsmail Hakkı Özkan, "Güfte", a.e., XIV, 218; Nisar Ahmad Faruqi, "İmdâdullah Tehânevî", a.e., XXII, 223.

REŞAT ÖNGÖREN

KONYA

İç Anadolu bölgesinde şehir ve bu şehrin merkez olduğu il.

Aynı adı taşıyan ovanın batı kısmında, denizden yüksekliği 1000 metreyi pek az geçen düzlüğün batı kenarına yakın bir kesiminde yer alır. Kimler tarafından nasıl kurulduğu bilinmeyen şehrin ilk yerleşme yerinin küçük bir yükselti olan Alâeddin tepesi olduğu tahmin edilir. Konya adının Frig dilindeki Kawania'dan geldiği ve bunun Konion şekline dönüştüğü, daha sonra Roma çağında ve Bizans döneminde İkonion / İkonium olarak söylendiği belirtilir. İslâm coğrafyacılarının eserlerinde şehrin adı Küniye (قونية) şeklinde geçer. Bu yazılış tarzı Türkiye tarafından da benimsenmiş ve Konya olarak söylenmiştir. Bununla birlikte XIII. yüzyıla ait bilgileri de içeren *Saltuknâme*'deki, "Kavâniyye ki ona Konya derler" ifadesi dikkat çeker. Ayrıca XI. yüzyıldan itibaren Batı kaynaklarında İconium'dan başka Conia, Conium, Como, Cunnyo ve Konn şekillerinde de zikredilir.

Tarih. Çok eski bir yerleşme yeri olan ve çevresinde İlkçağ'lara ait iskân izlerine rastlanan Konya'nın Antikçağ tarihi hakkında pek fazla bilgi yoktur. Buranın Hitit hâkimiyeti altında kaldığı, ardından Frig idaresine girdiği ve sonra da Lidyalılar tarafından ele geçirildiği sanılmaktadır. Milâttan önce VI. yüzyılın ortalarında şehir Pers hâkimiyetinde kaldı. II. Darius'un oğlu Kurus'un isyanı sırasında Yunan askerleriyle (Onbinler) buradan geçen Ksenophon, Konya'yı Frigler'in en doğudaki şehri olarak anar. Milâttan önce IV. yüzyılın ikinci yarısında İskender İmpa-